

PROBAȚIUNEA ÎN PROCESUL PENAL I

PROBELE, MIJLOACELE DE PROBĂ ȘI PROCEDEEELE PROBATORII

6.1. PROBELE (art. 97- 103 C.pr.pen.)

6.1.1. Noțiunea de probă

Probele sunt acele elemente de fapt (realități, împrejurări, întâmplări) care, datorită relevanței lor informative, servesc la aflarea adevărului și la justa rezolvare a cauzei penale. Constituie probă orice element de fapt care servește la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei și care contribuie la aflarea adevărului în procesul penal.

6.1.2. Importanța și clasificarea probelor

Importanța și valoarea probelor în procesul penal se impun prin evidență și necesitate, care le așază pe primul plan al preocupărilor procesului penal, fiind factorul cel mai important și dificil pentru soluționarea cauzei penale. Probele sunt considerate nervul principal al procesului penal, ele scot adevărul la lumină, pe baza lor întemeindu-se hotărârea instanței.¹

În faza de urmărire penală, organele de urmărire penală strâng probele necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea făptuitorilor și la stabilirea răspunderii acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată (art. 100 și art. 285 C.pr.pen.), strângând probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau inculpatului.

În faza de judecată în cadrul cercetării judecătorești se administrează probele pe baza cărora s-a întocmit materialul de urmărire penală sau se administrează probe noi dacă se consideră necesar.

Probele nu au valoare mai dinainte stabilită. Aprecierea fiecărei probe se face de organul de urmărire penală sau de instanța de judecată în urma examinării tuturor probelor administrate, în scopul aflării adevărului (art. 103 alin. 1 C.pr.pen.).

Cele mai importante categorii de probă sunt:

- **probe privind învinuirea** – fapte și elemente care probează vinovăția suspectului sau inculpatului;

- **probe în apărare** – fapte și elemente care dovedesc nevinovăția inculpatului sau circumstanțiază (atenuează) vinovăția acestuia.

Deși această categorie prezintă o utilitate procesuală în ceea ce privește sarcina probei, din punct de vedere științific ea nu poate fi acceptată, deoarece între cele două categorii de probe nu există substanțial o demarcație netă (o probă din apărare corelată cu alte probe poate fi folosită și la încredințare)²

În raport cu realitățile la care se referă, probele pot fi³:

- **preexistente** (exemplu: anterior săvârșirii infracțiunii de bigamie, cel care a săvârșit-o era legal căsătorit cu o altă persoană);

- **survenite** (exemplu: sustragerea unui bun din patrimoniul unei persoane constituie o probă întrucât împrejurarea a survenit cu ocazia săvârșirii faptei).

În funcție de **izvorul** lor, probele sunt **imEDIATE (sau primare)** – probele obținute de la sursa originală (declarațiile inculpatului cu privire la faptă) și **mediate** (secundare, derivate), obținute din alte surse decât cea originală (fotografierea amprentelor digitale).

¹ Traian Pop, Drept procesual penal, vol. III, Partea generală, Tipografia Națională S.A. Cluj, 1947, pag. 157-158.

² V. Dongoroz și colectiv, op. cit., pag. 171.

³ Ibidem.

În funcție de legătura lor cu obiectul probațiunii avem:

- **probe directe** – dovedesc nemijlocit vinovăția sau nevinovăția suspectului sau inculpatului (prinderea în flagrant, conținutul recunoașterii suspectului sau inculpatului);
- **probe indirecte** – dovedesc prin corelarea lor date cu privire la fapta săvârșită, la vinovăția sau nevinovăția suspectului sau inculpatului (prezența suspectului la locul faptei poate fi o probă indirectă).

6.2. PROBATORIUL ÎN PROCESUL PENAL

6.2.1. Noțiuni introductive și obiectul probațiunii

Pentru ca procesul penal să se desfășoare în condiții normale trebuie ca legea procesual penală să reglementeze probele admisibile prin care să se poată soluționa o anumită cauză penală, cine trebuie să aducă aceste probe și procedura prin care se administrează probele.

Toate aceste acte procesuale și procedurale prin care se propun și se invocă probele, se admit sau se administrează probe poartă denumirea de **probatoriu**.⁴

Obiectul probațiunii (*factum probandum*) îl constituie totalitatea faptelor și împrejurărilor de fapt ce trebuie dovedite într-o cauză penală pentru a putea fi just soluționată.⁵

Astfel, pot constitui obiect al probațiunii⁶:

- constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii;
- identificarea persoanei care a săvârșit infracțiunea și a tuturor împrejurărilor care demonstrează vinovăția sau nevinovăția acesteia;
- cunoașterea împrejurărilor în care a fost săvârșită infracțiunea (consecințele infracțiunii, factori care au determinat, înlesnit sau favorizat săvârșirea infracțiunii), precum și circumstanțele atenuante sau agravante ale suspectului sau inculpatului;
- date despre părțile în proces.

Fiecare probă în parte conține date și elemente care împreună formează obiectul probei (o anumită împrejurare, o întâmplare) și care prin natura lor pot constitui o probă.

În raport cu tipul infracțiunii, faptele și împrejurările care formează obiectul probațiunii sunt diferite de la o cauză la alta.

Obiectul probei (*factum probans*) trebuie să privească obiectul probațiunii (*factum probandum*), această corelație făcând posibilă calificarea probei ca fiind admisibilă, pertinentă, concludentă și utilă.

Potrivit art. 98 C.pr.pen. Constituie obiect al probei:

- a) existența infracțiunii și săvârșirea ei de către inculpat;
- b) faptele privitoare la răspunderea civilă, atunci când există parte civilă;
- c) faptele și împrejurările de fapt de care depinde aplicarea legii;
- d) orice împrejurare necesară pentru justa soluționare a cauzei.

Probele sunt pertinente dacă au legătură cu sfera chestiunilor ce formează obiectul probațiunii, întrucât nu sunt pertinente decât faptele care intră în obiectul probațiunii. Dacă între obiectul probei și obiectul probațiunii nu există nici o legătură, proba nu este pertinentă.⁷

O probă pertinentă într-o anumită cauză nu este suficientă dacă nu este și concludentă.

⁴ N. Volonciu, op. cit., pag. 341.

⁵ Gr. Theodoru, Curs de drept procesual penal, Partea generală, Iași, 1959, pag. 116.

⁶ V. Dongoroz și colectiv, op. cit., pag. 173-174.

⁷ Apetrei, op. cit., pag. 244.

Proba este concludentă dacă are legătură cu cauza și este esențială în soluționarea cauzei. Probele care nu determină în nici un fel soluția în cauză sunt neconcludente. Totdeauna, orice probă concludentă este și pertinentă, dar nu orice probă pertinentă este și concludentă.⁸

În toate cazurile, admiterea sau respingerea probelor se face motivat de către organele judiciare.

Conform dispozițiilor art. 100 alin. 4 C.pr.pen. organele judiciare pot respinge o cerere privitoare la administrarea unor probe atunci când:

- a) proba nu este relevantă în raport cu obiectul probațiunii din cauză;
- b) se apreciază că pentru dovedirea elementului de fapt care constituie obiectul probei au fost administrate suficiente mijloace de probă;
- c) proba nu este necesară, întrucât faptul este notoriu;
- d) proba este imposibil de obținut;
- e) cererea a fost formulată de o persoană neîndreptățită;
- f) administrarea probei este contrară legii.

Legiuitorul a introdus în dispozițiile art. 101 principiul loialității administrării probelor în sensul că este oprit a se întrebuița violențe, amenințări ori alte mijloace de constrângere, precum și promisiuni sau indemnuri în scopul de a se obține probe.

Nu pot fi folosite metode sau tehnici de ascultare care afectează capacitatea persoanei de a-și aminti și de a relata în mod conștient și voluntar faptele care constituie obiectul probei. Interdicția se aplică chiar dacă persoana ascultată își dă consimțământul la utilizarea unei asemenea metode sau tehnici de ascultare.

Este interzis organelor judiciare penale sau altor persoane care acționează pentru acestea să provoace o persoană să săvârșească ori să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii unei probe.

De asemenea, probele obținute prin tortură sau probele derivate din acestea nu pot fi folosite în cadrul procesului penal, astfel că ele trebuie excluse conform dispozițiilor art. 102 C.pr.pen., precum și constatarea nulității actelor prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe.

A se vedea în acest sens Decizia Curții Constituționale nr. 22/2018 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 102 alin. (3), art. 345 alin. (3) și art. 346 alin. (4) din Codul de procedură penală (M.Of. partea I nr. 177 din 26/02/2018) în care s-a statuat că acestea sunt constituționale în măsura în care prin sintagma "excluderea probei", din cuprinsul lor, se înțelege și eliminarea mijloacelor de probă din dosarul cauzei.

Așa cum arătam mai sus, în obiectul probațiunii intră un ansamblu de fapte și împrejurări cum ar fi:

a) Fapte și împrejurări care formează obiectul probațiunii

Acestea pot fi **fapte sau împrejurări care se referă la fondul cauzei** (la infracțiune, la persoana făptuitorului, la consecințele infracțiunii) și **fapte sau împrejurări care se referă la normala desfășurare a procesului penal** (necesitatea luării măsurilor de siguranță, starea sănătății suspectului sau inculpatului).⁹

Putem întâlni fapte și împrejurări cu ajutorul cărora se rezolvă fondul cauzei: **faptele principale** (*res probandae*) și **faptele probatorii** (*res probantes*):¹⁰

⁸ Gr. Theodoru, L. Moldovan, op. cit., pag. 119.

⁹ Gr. Theodoru, L. Moldovan, op. cit., pag. 117.

¹⁰ I. Neagu, op. cit., pag. 260-261; Gh. Nistoreanu și colectiv, op. cit., pag. 93.

- **faptele principale** – prin intermediul lor se face dovada existenței sau inexistenței faptei, a urmărilor ei, a vinovăției sau nevinovăției făptuitorului;

- **faptele probatorii** (indiciile) sunt acelea care, prin informațiile pe care le furnizează, conduc la stabilirea pe cale indirectă a faptului principal.

b) Faptele auxiliare, similare și negative

Faptele sau împrejurările auxiliare nu au legătură directă cu cauza, dar pot fi obiect al probațiunii atunci când ajută la precizarea și, implicit, la aprecierea probelor administrate în cauză.

Faptele similare sunt faptele de aceeași natură cu infracțiunea urmărită, săvârșită de suspect sau inculpat anterior¹¹ (exemplu: împrejurarea că infracțiunea a fost săvârșită după același *modus operandi* în care presupusul făptuitor a comis anterior o infracțiune inedită). Faptele anterioare nu pot constitui obiectul probațiunii în cauză, dar pot fi probate și reținute ca o circumstanță agravantă.

Faptele negative sunt împrejurări care nu s-au realizat, sunt inexistente și ele nu pot fi probate decât dacă sunt convertite în fapte pozitive. Faptele negative pot fi dovedite dacă sunt limitate și determinate, acestea permițând transformarea lor în fapte pozitive (exemplu: se poate proba că cineva în anumite condiții de timp și de loc, nu a efectuat o acțiune, prin dovedirea faptului că în acea perioadă se afla în alt loc). Faptele negative se dovedesc în acest caz prin fapte pozitive, iar faptele negative nedeterminate nu pot fi dovedite niciodată datorită vastității lor.¹²

c) Faptele și împrejurările care nu pot forma obiect al probațiunii

În obiectul probațiunii nu pot intra faptele și împrejurările care vin în contradicție cu cunoștințele științifice sau cu normele morale. Astfel, nu se admite dovedirea unor fapte sau împrejurări care nu sunt posibile (exemplu: moartea unei persoane a fost provocată de stafii sau fantome); de asemenea, nu poate fi admisă proba că o anumită persoană a săvârșit infracțiunea de folosire a unui minor în scop de cerșetorie deoarece nu are suficiente mijloace de trăi.¹³

d) Faptele și împrejurările care nu trebuie dovedite

Pot exista fapte sau împrejurări pentru care nu este necesară efectuarea de probatorii în următoarele cazuri:

- **Prezumțiile legale** – nu mai trebuie dovedite faptele cu privire la care există prezumții legale. Acest lucru cu privire la dispensa de probă este prevăzut și în art. 1202 C. civ. – prezumția legală dispensează de orice probă pe acela în favoarea căruia este făcută.

- **Prezumțiile legale absolute** – pentru care nu se admite nici o probă contrară – sunt obligatorii în orice împrejurare (*juris et de jure*). În acest sens se pot da ca exemple:

- nu poate fi invocată necunoașterea legii penale;

- prezumția lipsei de discernământ a minorilor care nu au împlinit 14 ani (art. 113 alin. 1 C. pen. – minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu răspunde penal), iar această lipsă de discernământ nu mai poate fi dovedită printr-o expertiză medico-legală psihiatrică;

- **Prezumțiile legale relative** pot fi combătute prin probe contrare (prezumția lipsei discernământului la minori între 14-16 ani este relativă și poate fi înlăturată prin proba contrară) și sunt obligatorii numai până la proba contrară (*juris tantum*);

¹¹ Gr. Theodoru, T. Florescu, Drept procesual penal, Partea generală, Tipografia Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1986, pag. 207.

¹² N. Volonciu, op. cit., pag. 345.

¹³ Gh. Nistoreanu și colectiv, op. cit., pag. 94; I. Neagu, op. cit., pag. 262.

- **Faptele evidente și notorii** – faptele a căror existență este evidentă, nu mai trebuie dovedită (exemplu: nu mai trebuie dovedit că apa unui râu curge de la izvor spre vărsare și nu invers);

- **Faptele notorii** sunt cele cunoscute de un cerc larg de persoane, fiind de notoritate, iar caracterul notoriu al unui fapt este stabilit de organul judiciar în funcție de împrejurarea căreia i se conferă relevanță informativă și de gradul de instrucție al subiectului față de care se apreciază notorietatea (exemplu: este de notorietate faptul că orașul București este capitala țării).¹⁴

Faptele necontestate sunt împrejurările cu privire la care părțile, de comun acord, nu ridică probleme, acceptându-le existența sau inexistența. În măsura în care aceste fapte sunt esențiale în rezolvarea cauzei, ele trebuie dovedite; dacă sunt neesențiale, nu se impune dovedirea lor.¹⁵

6.2.2. Sarcina probațiunii

În literatura judiciară s-a arătat că prin sarcina probațiunii (*onus probandi*) se înțelege obligația procesuală ce revine participanților de a dovedi împrejurările care formează obiectul probațiunii¹⁶, fie datoria celui ce acuză de a indica faptul ce este de probat și de a face dovada acestuia potrivit regulii „*actori incumbit probatio*”¹⁷ fie obligația administrării probelor în procesul penal.¹⁸

Chiar dacă, potrivit art. 99 alin. 3 C.pr.pen., persoana vătămată, suspectul și părțile au dreptul de a propune probe și cere administrarea lor ajutând în acest sens organele judiciare, sarcina administrării probelor în procesul penal aparține în principal procurorului, iar în acțiunea civilă, părții civile ori, după caz, procurorului care exercită acțiunea civilă în cazul în care persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă. (art. 99 alin. 1 C.pr.pen.).

Propunerea administrării unor probe nu trebuie confundată cu sarcina administrării probelor pentru că dacă uneori propunerea pentru probe poate fi făcută și de către una din părți, sarcina administrării revine numai organelor judiciare.

În cazul în care o persoană este avertizată asupra consecințelor faptei sale de a refuza să pună la dispoziția organului de urmărire penală, instanței, în tot sau în parte, datele, informațiile, înscrisurile sau bunurile deținute, care i-au fost solicitate în mod explicit, în condițiile legii, în vederea soluționării unei cauze, săvârșește infracțiunea prevăzută de art. 271 C.pen. privind obstrucționarea justiției.

6.2.3. Prezumția de nevinovăție

Conform art. 23 alin. 11 din Constituție până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată.

Și în art. 99 alin. 2 C.pr.pen. se arată că suspectul sau inculpatul beneficiază de prezumția de nevinovăție, nefiind obligat să își dovedească nevinovăția și are dreptul de a nu contribui la propria acuzare.

Din textul celor două articole rezultă că, până la declararea vinovăției de către organele judiciare, suspectul sau inculpatul este prezumat nevinovat. Prezumția de nevinovăție constă în faptul că nu toate acușările sunt adevărate, iar sarcina dovedirii o au organele judiciare.

¹⁴ I. Neagu, op. cit., pag. 263.

¹⁵ Gh. Nistoreanu și colectiv, op. cit., pag. 95.

¹⁶ Gr. Teodoru, L. Moldovan, op. cit., pag. 121.

¹⁷ T. Pop, op. cit., pag. 184.

¹⁸ I. Neagu, op. cit., pag. 265.

La prezumția de nevinovăție trebuie avut în vedere ca legislație conexasă și art. 6 paragraful 2 din CEDO, art. 41 alin. 1 din CDFUE și Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale.

6.2.4. Administrarea și aprecierea probelor

Administrarea probelor constă în activitatea de a lua la cunoștință, și de a da eficacitate juridică în modurile prescrise de lege, despre faptele și elementele de fapt necesare aflării adevărului într-o cauză penală.¹⁹ Astfel, prin administrarea probelor se desfășoară o activitate procesuală complexă de către organele judiciare în colaborare cu părțile, constând în îndeplinirea drepturilor și obligațiilor prevăzute de lege cu privire la procurarea, verificarea și preluarea, ca probe ale dosarului, a dovezilor prin prisma cărora urmează a fi elucidate faptele și soluționată cauza.²⁰

În administrarea probelor există libertatea de a folosi orice probă sau mijloc de probă care să conducă la aflarea adevărului și soluționarea legală a cauzei. Pentru ca această administrare de probe să fie făcută cu respectarea dispozițiilor legale referitoare la drepturile și interesele părților, s-au prevăzut anumite garanții procesuale, astfel, potrivit art. 100 alin. 1 și 2 C.pr.pen. *în cursul urmăririi penale*, organul de urmărire penală strânge și administrează probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau a inculpatului, din oficiu ori la cerere. *În cursul judecății*, instanța administrează probe la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părților și, în mod subsidiar, din oficiu, atunci când consideră necesar pentru formarea convingerii sale.

Principiul loialității administrării probelor

Art. 101. -

(1) Este oprit a se întrebuița violențe, amenințări ori alte mijloace de constrângere, precum și promisiuni sau îndemnuri în scopul de a se obține probe.

(2) Nu pot fi folosite metode sau tehnici de ascultare care afectează capacitatea persoanei de a-și aminti și de a relata în mod conștient și voluntar faptele care constituie obiectul probei. Interdicția se aplică chiar dacă persoana ascultată își dă consimțământul la utilizarea unei asemenea metode sau tehnici de ascultare.

(3) Este interzis organelor judiciare penale sau altor persoane care acționează pentru acestea să provoace o persoană să săvârșască ori să continue săvârșirea unei fapte penale, în scopul obținerii unei probe.

Excluderea probelor obținute în mod nelegal

Art. 102. -

(1) Probele obținute prin tortură, precum și probele derivate din acestea nu pot fi folosite în cadrul procesului penal.

(2) Probele obținute în mod nelegal nu pot fi folosite în procesul penal.

A se vedea și Decizie 14/2017.

¹⁹ M. Apetrei, op. cit., pag. 249.

²⁰ N. Volonciu, op. cit., pag. 356.

(3) Nulitatea actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată determină excluderea probei.

01/02/2014 - alineatul a fost modificat prin Lege 255/2013

Declarat parțial neconstituțional la data de 18/01/2018 prin Decizia nr. 22/2018 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 102 alin. (3), art. 345 alin. (3) și art. 346 alin. (4) din Codul de procedură penală (M.Of. partea I nr. 177 din 26/02/2018)

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ - D E C I D E: -

1. Admite excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 102 alin. (3) din Codul de procedură penală, excepție ridicată de Ionuț Damian și Costel Simion în Dosarul nr. 11.523/63/2015 al Tribunalului Dolj - Secția penală și pentru cauze cu minori și constată că acestea sunt constituționale în măsura în care prin sintagma "excluderea probei", din cuprinsul lor, se înțelege și eliminarea mijloacelor de probă din dosarul cauzei.

(4) Probele derivate se exclud dacă au fost obținute în mod direct din probele obținute în mod nelegal și nu puteau fi obținute în alt mod.

Aprecierea fiecărei probe se face de organul de urmărire penală și de instanța de judecată, potrivit convingerii lor, formată în urma examinării tuturor probelor administrate și conducându-se după conștiința lor. Aprecierea probelor este operația finală a activității de probațiune prin care organele judiciare determină măsura în care acestea le formează convingerea că faptele și împrejurările de fapt la care se referă au avut sau nu au avut loc în realitate²¹

Condamnarea se dispune doar atunci când instanța are convingerea că acuzația a fost dovedită dincolo de orice îndoială rezonabilă.

Hotărârea de condamnare, de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu se poate întemeia în măsură determinantă pe declarațiile investigatorului, ale colaboratorilor ori ale martorilor protejați. (Art. 103 alin. 2 și 3 C.pr.pen.)

6.3. MIJLOACELE DE PROBĂ

Mijloacele de probă sunt acele mijloace legale prin care se constată elemente de fapt ce pot servi ca probă în procesul penal.

În actualul Cod de procedură penală, la art. 97 alin. 2 se arată că proba se obține în procesul penal prin următoarele mijloace:

- a) declarațiile suspectului sau ale inculpatului;
- b) declarațiile persoanei vătămate;
- c) declarațiile părții civile sau ale părții responsabile civilmente;
- d) declarațiile martorilor;
- e) înscrisuri, rapoarte de expertiză sau constatare, procese-verbale, fotografii, mijloace materiale de probă;
- f) orice alt mijloc de probă care nu este interzis prin lege.

Atât probele, cât și mijloacele de probă au ca scop finalizarea justă a cauzelor penale. Declanșarea procesului penal face ca probele să fie administrate prin mijloacele de probă prevăzute de lege.

Mijloacele de probă prezintă o importanță deosebită, întrucât, împreună cu probele, sunt strâns legate de realizarea regulii de bază a aflării adevărului, cât și pentru faptul că în cea mai mare parte a procesului penal se pun probleme legate de probe și mijloacele de probă. De aceea

²¹ Gr. Theodoru, L. Moldovan, op. cit., pag. 125.

trebuie a se stabili dacă fapta există și de cine a fost săvârșită, dacă întrunește toate elementele constitutive ale unei infracțiuni și dacă făptuitorul răspunde penal pentru fapta sa.²²

Mijloacele de probă obținute în mod ilegal nu pot fi folosite în procesul penal, cum ar fi metode sau tehnici care afectează capacitatea persoanei de a-și aminti și de a relata în mod conștient și voluntar faptele care constituie obiectul probei (art. 100 alin. 2 C.pr.pen.)

6.3.2. Declarațiile părților și ale martorilor

Pentru a audia în cursul procesului penal legiuitorul a introdus câteva reguli generale prevăzute în dispozițiile art. 104 – 106 și anume cum pot fi audiate suspectul, inculpatul, persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente, martorii și interpreții.

S-au prevăzut dispoziții cu privire la audierea prin interpret (art. 105) precum și ca noutate reguli speciale privind ascultarea atunci când o persoană prezintă semne vizibile de oboseală excesivă sau simptomele unei boli care îi afectează capacitatea fizică ori psihică de a participa la ascultare și de asemenea că persoana aflată în detenție poate fi audiată prin video-conferință, lăsând acest lucru la aprecierea organelor judiciare (art. 106 C.pr.pen.)

6.3.2.1. Declarațiile suspectului sau ale inculpatului (art. 107 – 110 C.pr.pen.)

Audierea suspectului sau inculpatului se face prin întrebările pe care organul judiciar le adresează acestuia cu privire la datele de identificare (art. 107), după care le comunică drepturile și obligațiile prevăzute la art. 108 din Codul penal.

În acest sens, organul judiciar comunică suspectului sau inculpatului calitatea în care este audiat, fapta prevăzută de legea penală pentru săvârșirea căreia este suspectat sau pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală și încadrarea juridică a acesteia.

Suspectului sau inculpatului i se aduc la cunoștință drepturile prevăzute la art. 83, precum și următoarele obligații:

a) obligația de a se prezenta la chemările organelor judiciare, atrăgându-i-se atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, se poate emite mandat de aducere împotriva sa, iar în cazul sustragerii, judecătorul poate dispune arestarea sa preventivă;

b) obligația de a comunica în scris, în termen de 3 zile, orice schimbare a adresei, atrăgându-i-se atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, citațiile și orice alte acte comunicate la prima adresă rămân valabile și se consideră că le-a luat la cunoștință.

În cursul urmăririi penale, înainte de prima audiere a suspectului sau inculpatului, i se aduc la cunoștință drepturile și obligațiile prevăzute mai sus. Aceste drepturi și obligații i se comunică și în scris, sub semnătură, iar în cazul în care nu poate ori refuză să semneze, se va încheia un proces-verbal.

Organul judiciar trebuie să aducă la cunoștința inculpatului posibilitatea încheierii, în cursul urmăririi penale, a unui acord, ca urmare a recunoașterii vinovăției, iar în cursul judecății posibilitatea de a beneficia de reducerea pedepsei prevăzute de lege, ca urmare a recunoașterii învinuirii.

Suspectul sau inculpatul este lăsat să declare tot ce dorește referitor la faptă, după care i se pot pune întrebări având dreptul să se și consulte cu avocatul său.

²² M. Apetrei, op.cit., pag. 258.

Declarațiile suspectului sau inculpatului se consemnează în scris, inclusiv întrebările adresate pe parcursul ascultării, menționându-se cine le-a ascultat și se menționează de fiecare dată ora începerii și ora încheierii ascultării (art. 110 alin. 1 C.pr.pen.)

În cursul urmăririi penale, audierea suspectului sau inculpatului se înregistrează cu mijloace tehnice audio sau audiovideo. Atunci când înregistrarea nu este posibilă, acest lucru se consemnează în declarația suspectului sau inculpatului, cu indicarea concretă a motivului pentru care înregistrarea nu a fost posibilă. (art. 110 alin. 5 C.pr.pen.)

6.3.2.2. Audierea persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente (art. 111-113 C.pr.pen.)

Pentru aflarea adevărului, declarațiile persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente pot aduce elemente de fapt sau împrejurări care pot servi ca probă cu privire la fapta comisă, la persoana făptuitorului, la modul de comitere al faptei, numai în măsura în care sunt coroborate cu fapte sau împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente la dosar.

Audierea persoanei vătămate se face prin aducerea la cunoștință a drepturilor și obligațiilor prevăzute de art. 111 alin. 2, iar în cursul urmăririi penale audierea se poate înregistra prin mijloace tehnice audio sau audio-video numai atunci când organul de urmărire penală consideră necesar, iar înregistrarea este posibilă.

Dacă persoana vătămată are nevoie specifice de protecție, organul judiciar poate lua asemenea măsuri și numai dacă acesta apreciază că nu se aduc atingere bunei desfășurări a procesului ori drepturilor și intereselor părților.

Legiuitorul a prevăzut dispoziții referitoare și la audierea persoanelor vătămate care sunt victime ale infracțiunii de violență în familie, de viol, agresiune sexuală, precum și modalitățile prin care audierea să nu aducă atingere asupra stării emoționale a acestora. (A se vedea în acest sens dispozițiile art. 111 C.pr.pen.)

Declarația dată de persoana vătămată chiar înainte de începerea urmăririi penale poate fi folosită ca mijloc de probă.

Modul de audiere al părții civile și al părții responsabile civilmente este asemănător cu cel al persoanei vătămate cuprins în dispozițiile art. 111 alin. 1, 3 și 4 C.pr.pen. și li se aduc la cunoștință drepturile prevăzute la art. 112 alin. 2 C.pr.pen.

Dacă există situații în care sunt necesare protecția persoanei vătămate și a părții civile se aplică art. 113 C.pr.pen., acestea fiind asemănătoare cu îndeplinirea condițiilor prevăzute de lege referitoare la statutul de martor amenințat sau vulnerabil ori pentru protecția vieții private sau a demnității organului de urmărire penală.

6.3.2.3. Audierea martorilor (art. 114 - 124)

Martorul este orice persoană care are cunoștință despre fapte sau împrejurări de fapt care constituie probă într-o cauză penală. Martorul are următoarele obligații (art. 114 alin. 2):

- a) de a se prezenta în fața organului judiciar care a citat-o la locul, ziua și ora arătate în citație;
- b) de a depune jurământ sau declarație solemnă în fața instanței;
- c) de a spune adevărul.

Pot fi audiate în calitate de martor și persoanele care au întocmit procese-verbale în temeiul art. 61 și 62 C.pr.pen..

Ca element de noutate, în Codul de procedură penală s-a prevăzut că citarea unei persoane în calitate de martor pentru a da declarații trebuie să aibă capacitatea de a fi martor în sensul că persoanele care se află într-o situație ce pune la îndoială, în mod rezonabil, capacitatea de a fi martor pot fi audiate doar atunci când organul judiciar constată că persoana este capabilă să relateze în mod conștient fapte și împrejurări de fapt conforme cu realitatea. Pentru a decide cu privire la capacitatea unei persoane de a fi martor, organul judiciar dispune, la cerere sau din oficiu, orice examinare necesară, prin mijloacele prevăzute de lege. (art. 115 C.pr.pen.)

Martorul este audiat numai cu privire la fapte sau împrejurări care constituie obiectul probațiunii. Nu este obligat să relateze fapte sau împrejurări ce constituie secret profesional, numai dacă persoana îndreptățită sau autoritatea competentă își exprimă acordul în acest sens.

Există anumite persoane care au dreptul de a refuza să dea declarații în calitate de martori și anume (art. 117 C.pr.pen.):

- soțul, ascendenții și descendenții în linie directă, precum și frații și surorile suspectului sau inculpatului;
- persoanele care au avut calitatea de soț al suspectului sau al inculpatului.

Prin Decizia nr. 562/2017 a CCR s-a admis excepția de neconstituționalitate a art. 117 alin. 1 lit. a și b în sensul că pot refuza să fie audiate în calitate de martori și persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți, cum ar fi: logodnicul/logodnica, concubinul/concubina.

Declarația de martor dată de o persoană care, în aceeași cauză, anterior declarației a avut sau, ulterior, a dobândit calitatea de suspect ori inculpat nu poate fi folosită împotriva sa. Organele judiciare au obligația să menționeze, cu ocazia consemnării declarației, calitatea procesuală anterioară (art. 118).

Declarat parțial neconstituțional la data de 02/06/2020 prin Decizia nr. 236/2020 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 246 și art. 248 din Codul penal din 1969, ale art. 297 alin. (1) din Codul penal, ale art. 114 alin. (2) și ale art. 118 din Codul de procedură penală, precum și ale art. 132 din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție (M.Of. partea I nr. 597 din 08/07/2020) CURTEA CONSTITUȚIONALĂ - D E C I D E: - 3. Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Ioan Racman în Dosarul nr. 436/121/2016 al Tribunalului Galați - Secția penală, de Georgiana Drăghici, Doru Marian Bălășoiu și de Mircea Cristian Meleșteu în Dosarul nr. 46.144/3/2016 al Tribunalului București - Secția I penală, respectiv de Serghei Bulgac în Dosarul nr. 31.983/3/2017 al Tribunalului București - Secția I penală și constată că soluția legislativă cuprinsă în art. 118 din Codul de procedură penală, care nu reglementează dreptul martorului la tăcere și la neautoincriminare, este neconstituțională.

O chestiune esențială este aceea că martorul are dreptul de a nu se acuza în declarația dată.

Dispozițiile referitoare la întrebările privind persoana martorului, comunicarea drepturilor și obligațiilor, jurământul și declarația solemnă a martorului, modul de audiere al martorului, consemnarea declarațiilor și cauzele speciale de audiere a martorului (minor în vârstă până la 14 ani) sunt prevăzute în dispozițiile art. 119 – 124 C.pr.pen.

Pentru situațiile în care există o suspiciune rezonabilă că viața, integritatea corporală, libertatea, bunurile sau activitatea profesională a martorului ori a unui membru de familie al acestuia sunt puse în pericol, legiuitorul a prevăzut în dispozițiile art. 125 – 130 C.pr.pen. dispoziții referitoare la martorul amenințat, măsurile de protecție care se pot lua în timpul urmăririi penal, în cursul judecății, cum se face audierea martorului protejat și atunci când se

instituie acordarea statutului de martor vulnerabil (celui care a suferit o traumă ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni sau martorul minor)

6.3.2.5. Înscrierile, rapoartele de expertiză sau constatare, procesele verbale, fotografiile și mijloacele materiale de probă

Cu privire la *înscrierile* și *procesele-verbale* ca mijloace de probă arătăm că acestea sunt prevăzute în dispozițiile art. 198 alin. 1 și 2 C.pr.pen. și anume:

- Înscrierile pot servi ca mijloace de probă, dacă, din conținutul lor, rezultă fapte sau împrejurări de natură să contribuie la aflarea adevărului.
- Procesul-verbal ce cuprinde constatările personale ale organului de urmărire penală sau ale instanței de judecată este mijloc de probă. Procesele-verbale întocmite de organele prevăzute la art. 61 alin. (1) lit. a) -c) constituie acte de sesizare a organului de urmărire penală și nu au valoarea unor constatări de specialitate în procesul penal.

Conținutul și forma procesului-verbal sunt prevăzute în dispozițiile art. 199 C.pr.pen..

Referitor la *fotografiile* și luarea amprentelor suspectului, inculpatului sau alte persoane arătăm că organele de urmărire penală pot dispune fotografierea și luarea amprentelor suspectului, inculpatului sau ale altor persoane cu privire la care există o suspiciune că au legătură cu fapta comisă sau că au fost prezente la locul faptei, chiar și în lipsa consimțământului acestora.

Organul de urmărire penală poate autoriza să se dea publicității fotografia unei persoane, când această măsură este necesară pentru stabilirea identității persoanei sau în alte cazuri în care publicarea fotografiei prezintă importanță pentru buna desfășurare a urmăririi penale.

Dacă este necesară identificarea amprentelor ce au fost găsite pe anumite obiecte sau a persoanelor care pot fi puse în legătură cu fapta ori locul comiterii faptei, organele de urmărire penală pot dispune luarea amprentelor persoanelor despre care se presupune că au intrat în contact cu acele obiecte, respectiv fotografierea acelor persoane despre care se presupune că au avut legătură cu fapta comisă sau au fost prezente la locul faptei. (art. 196 alin. 1 – 3 C.pr.pen.)

Mijloacele materiale de probă sunt acele obiecte care conțin sau poartă o urmă a faptei săvârșite, precum și orice alte obiecte care pot servi la aflarea adevărului. Atunci când avem obiecte folosite sau au fost destinate să servească la săvârșirea unei infracțiuni, precum și obiectele care sunt produsul infracțiunii, acestea sunt considerate *corpuri delictive* și constituie mijloace materiale de probă.

Expertiza constituie un procedeu de probațiune cu ajutorul căruia se operează asupra anumitor mijloace de probă a căror corectă folosire nu ar fi posibilă fără cunoașterea exactă a valorii lor probatorii.

Efectuarea unei expertize se dispune când pentru constatarea, clarificarea sau evaluarea unor fapte ori împrejurări ce prezintă importanță pentru aflarea adevărului în cauză este necesară și opinia unui expert.

Expertiza se dispune la cerere sau din oficiu, de către organul de urmărire penală, prin ordonanță motivată, iar în cursul judecății se dispune de către instanță, prin încheiere motivată.

Cererea de efectuare a expertizei trebuie formulată în scris, cu indicarea faptelor și împrejurărilor supuse evaluării și a obiectivelor care trebuie lămurite de expert.

Expertiza poate fi efectuată de experți oficiali din laboratoare sau instituții de specialitate ori de experți independenți autorizați din țară sau din străinătate, în condițiile legii.

Expertiza și examinarea medico-legală se efectuează în cadrul instituțiilor medico-legale.

Ordonanța organului de urmărire penală sau încheierea instanței prin care se dispune efectuarea expertizei trebuie să indice faptele sau împrejurările pe care expertul trebuie să le constate, să le clarifice și să le evalueze, obiectivele la care trebuie să răspundă, termenul în care trebuie efectuată expertiza, precum și instituția ori experții desemnați.

În domeniile strict specializate, dacă pentru înțelegerea probelor sunt necesare anumite cunoștințe specifice sau alte asemenea cunoștințe, instanța ori organul de urmărire penală poate solicita opinia unor specialiști care funcționează în cadrul organelor judiciare sau în afara acestora. Dispozițiile relative la audierea martorului sunt aplicabile în mod corespunzător.

La efectuarea expertizei pot participa experți independenți autorizați, numiți la solicitarea părților sau subiecților procesuali principali.

Când există pericol de dispariție a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt ori este necesară lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei, organul de urmărire penală poate dispune prin ordonanță efectuarea unei *constatări*.

Constatarea este efectuată de către un specialist care funcționează în cadrul organelor judiciare sau din afara acestora.

Certificatul medico-legal are valoarea unui raport de constatare.

După finalizarea raportului de constatare, când organul judiciar apreciază că este necesară opinia unui expert sau când concluziile raportului de constatare sunt contestate, se poate dispune efectuarea unei expertize.

Cu privire la expertiza ca mijloc de probă, dispozițiile art. 173 – 183 din Codul de procedură penală, arată cum se face numirea expertului, incompatibilitatea expertului, drepturile și obligațiile expertului, modalitatea prin care un expert poate fi înlocuit, procedura efectuării expertizei, modul cum se redactează și se încheie un raport de expertiză, audierea expertului atunci când este cazul fie în cursul urmăririi penale fie al judecării, modul cum se face un supliment de expertiză dacă este necesar sau când se efectuează o nouă expertiză, precum și alte aspecte necesare lămuririi anumitor situații din expertiză.

Un loc aparte îl reprezintă mijlocul de probă al expertizei medico-legale psihiatrice care se dispune potrivit art. 184 din Codul de procedură penală atunci când avem o infracțiune comisă de minori între 14 și 16 ani, pentru anumite infracțiuni grave sau atunci când organul de urmărire penală sau instanța au o îndoială asupra discernământului suspectului sau inculpatului în momentul săvârșirii faptei.

În caz de moarte violentă se poate dispune tot ca mijloc de probă autopsia medico-legală prevăzută la art. 185, exhumarea unui cadavru în vederea stabilirii felului și cauzei morții și a identificării acestuia.

Se mai pot dispune autopsia medico-legală a fătului sau a nou născutului, expertiza toxicologică, examinarea medico-legală a persoanei, examinarea fizică și expertiza genetică așa cum este prevăzută în dispozițiile art. 186 – 191 C.pr.pen.

În procesul penal se poate folosi orice alt mijloc de probă care nu este interzis prin lege.

6.3.2.7. Procedeele probatorii – reglementate în art. 97 alin. 3 Cod procedură penală reprezentând modalitatea legală de obținere a mijlocului de probă. Ele nu se confundă cu mijloacele de probă întrucât reprezintă moduri de a proceda la obținerea mijlocului de probă cum ar fi:

- interceptarea comunicațiilor ori a oricărui tip de comunicare la distanță; (art. 138 – art. 147 C.pr.pen.)
- utilizarea investigatorilor sub acoperire; (art. 148 – art. 150 C.pr.pen.)
- cercetarea la fața locului și reconstituirea; (art. 192 – art. 195 C.pr.pen.)
- audierea suspectului sau inculpatului prin înregistrarea de mijloace tehnice audio sau audio-video;
- activitatea de fotografiere sau luarea amprentelor suspectului;
- obținerea înscrisurilor și a mijloacelor materiale de probă care presupun ca procedee probatorii percheziția, ridicarea de obiecte și înscrisuri, reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale;
- participarea inculpatului privat de libertate la ședința de judecată prin procedeele videoconferinței de la locul de deținere (art. 106 alin. 2 Cod procedură penală, art. 204 alin. 7 Cod procedură penală, art. 364 alin. 1 Cod procedură penală).

Deși rapoartele de expertiză sau de constatare, constatările medico-legale și procesele verbale sunt trecute în cadrul mijloacelor de probă ele de fapt, în realitate, sunt procedee probatorii întrucât prin acestea se relatează existența unor probe și căpătând caracterul de mijloc de probă ca orice înscris.²³

Excluderea probelor obținute în mod nelegal

Art. 102. - (1) Probele obținute prin tortură, precum și probele derivate din acestea nu pot fi folosite în cadrul procesului penal.

(2) Probele obținute în mod nelegal nu pot fi folosite în procesul penal.

(3) Nulitatea actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată determină excluderea probei.

(4) Probele derivate se exclud dacă au fost obținute în mod direct din probele obținute în mod nelegal și nu puteau fi obținute în alt mod.

- Declarat parțial neconstituțional la data de 18/01/2018 prin Decizia nr. 22/2018 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 102 alin. (3), art. 345 alin. (3) și art. 346 alin. (4) din Codul de procedură penală (M.Of. partea I nr. 177 din 26/02/2018) CURTEA CONSTITUȚIONALĂ - D E C I D E: - Admite excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 102 alin. (3) din Codul de procedură penală, excepție ridicată de Ionuț Damian și Costel Simion în Dosarul nr. 11.523/63/2015 al Tribunalului Dolj - Secția penală și pentru cauze cu minori și constată că acestea sunt constituționale în măsura în care prin sintagma "excluderea probei", din cuprinsul lor, se înțelege și eliminarea mijloacelor de probă din dosarul cauzei.

Persoanele care au dreptul de a refuza să dea declarații în calitate de martor

²³ Vintilă Dongoroz, Siegfried Kahane, George Antoniu, Constantin Bulai, Nicoleta Iliescu, Rodica Stănoiu, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român, Partea Generală, Vol.I*, Ed. Academiei Române, București, 1975, p.170.

Art. 117. - (1) Au dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor următoarele persoane:

a) soțul, ascendenții și descendenții în linie directă, precum și frații și surorile suspectului sau inculpatului;

b) persoanele care au avut calitatea de soț al suspectului sau al inculpatului.

(2) După comunicarea drepturilor și obligațiilor potrivit [art. 120](#), organele judiciare comunică persoanelor prevăzute la [alin. \(1\)](#) dreptul de a nu da declarații în calitate de martor.

(3) Dacă persoanele prevăzute la [alin. \(1\)](#) sunt de acord să dea declarații, în privința acestora sunt aplicabile dispozițiile privitoare la drepturile și obligațiile martorilor.

(4) Persoana care îndeplinește una dintre calitățile prevăzute la [alin. \(1\)](#) în raport cu unul dintre suspecti sau inculpați este scutită de obligația de a depune mărturie și împotriva celorlalți suspecti sau inculpați, în cazul în care declarația sa nu poate fi limitată doar la aceștia din urmă.

- Declarat parțial neconstituțional la data de 19/09/2017 prin [Decizia nr. 562/2017 referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 117 alin. \(1\) lit. a\) și lit. b\) din Codul de procedură penală](#) (M.Of. partea I nr. 837 din 23/10/2017) *CURTEA CONSTITUȚIONALĂ - DECIDERE*: - Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Iovan Scripcariu în Dosarul nr. 2.512/103/2016/a1 al Tribunalului Neamț - Secția penală și constată că soluția legislativă cuprinsă în art. 117 alin. (1) lit. a) și lit. b) din Codul de procedură penală, care exclude de la dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți, este neconstituțională.

Metode speciale de supraveghere sau cercetare

Dispoziții generale

Art. 138. -

(1) Constituie metode speciale de supraveghere sau cercetare următoarele:

a) interceptarea comunicațiilor ori a oricărui tip de comunicare la distanță;

b) accesul la un sistem informatic;

c) supravegherea video, audio sau prin fotografiere;

d) localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice;

e) obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane;

f) reținerea, predarea sau percheziționarea trimiterilor poștale;

g) utilizarea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor;

h) participarea autorizată la anumite activități;

i) livrarea supravegheată;

j) obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului.

(2) Prin interceptarea comunicațiilor ori a oricărui tip de comunicare se înțelege interceptarea, accesul, monitorizarea, colectarea sau înregistrarea comunicărilor efectuate prin telefon, sistem informatic ori prin orice alt mijloc de comunicare.

- (3) Prin acces la un sistem informatic se înțelege pătrunderea într-un sistem informatic sau mijloc de stocare a datelor informatice fie direct, fie de la distanță, prin intermediul unor programe specializate ori prin intermediul unei rețele, în scopul de a identifica probe.
- (4) Prin sistem informatic se înțelege orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate ori aflate în relație funcțională, dintre care unul sau mai multe asigură prelucrarea automată a datelor, cu ajutorul unui program informatic.
- (5) Prin date informatice se înțelege orice reprezentare de fapte, informații sau concepte sub o formă adecvată prelucrării într-un sistem informatic, inclusiv un program capabil să determine executarea unei funcții de către un sistem informatic.
- (6) Prin supraveghere video, audio sau prin fotografiere se înțelege fotografierea persoanelor, observarea sau înregistrarea conversațiilor, mișcărilor ori a altor activități ale acestora.
- (7) Prin localizare sau urmărire prin mijloace tehnice se înțelege folosirea unor dispozitive care determină locul unde se află persoana sau obiectul la care sunt atașate.
- (8) Prin percheziționarea trimiterilor poștale se înțelege verificarea, prin mijloace fizice sau tehnice, a scrisorilor, a altor trimiteri poștale sau a obiectelor transmise prin orice alt mijloc.
- (9) Prin obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane se înțelege operațiunile prin care se asigură cunoașterea conținutului tranzacțiilor financiare și al altor operațiuni efectuate sau care urmează să fie efectuate prin intermediul unei instituții de credit ori al altei entități financiare, precum și obținerea de la o instituție de credit sau de la altă entitate financiară de înregistrări ori informații aflate în posesia acesteia referitoare la tranzacțiile sau operațiunile unei persoane.
- (10) Prin utilizarea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor se înțelege folosirea unei persoane cu o altă identitate decât cea reală în scopul obținerii de date și informații cu privire la săvârșirea unei infracțiuni.
- (11) Prin participarea autorizată la anumite activități se înțelege comiterea unei fapte similare laturii obiective a unei infracțiuni de corupție, efectuarea de tranzacții, operațiuni sau orice fel de înțelegeri privind un bun sau privind o persoană despre care se bănuiește că ar fi dispărută, că este victima traficului de persoane ori a unei răpiri, efectuarea de operațiuni privind droguri, precum și prestarea unui serviciu, desfășurate cu autorizarea organului judiciar competent, în scopul obținerii de mijloace de probă.
- (12) Prin livrare supravegheată se înțelege tehnica de supraveghere și cercetare prin care se permit intrarea, circulația sau ieșirea de pe teritoriul țării a unor bunuri în privința cărora există o suspiciune cu privire la caracterul ilicit al deținerii sau obținerii acestora, sub supravegherea ori cu autorizarea autorităților competente, în scopul investigării unei infracțiuni sau al identificării persoanelor implicate în săvârșirea acesteia.
- (13) Prin supraveghere tehnică se înțelege utilizarea uneia dintre metodele prevăzute la alin. (1) [lit. a\) -d\)](#).

Art. 139. - Supravegherea tehnică

(1) Supravegherea tehnică se dispune de judecătorul de drepturi și libertăți atunci când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

a) există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni dintre cele prevăzute la alin. (2);

b) măsura să fie proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor ori a probelor ce urmează a fi obținute sau gravitatea infracțiunii;

c) probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

(2) Supravegherea tehnică se poate dispune în cazul infracțiunilor contra securității naționale prevăzute de Codul penal și de legi speciale, precum și în cazul infracțiunilor de trafic de droguri, infracțiunilor la regimul privind substanțele dopante, de efectuare de operațiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, infracțiunilor privind nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare, al materiilor explozive și al precursorilor de explozivi restricționați, de trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism, de spălare a banilor, de falsificare de monede, timbre sau de alte valori, de falsificare de instrumente de plată electronică, în cazul infracțiunilor care se săvârșesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică, contra patrimoniului, de șantaj, de viol, de lipsire de libertate în mod ilegal, de evaziune fiscală, în cazul infracțiunilor de corupție și al infracțiunilor asimilate infracțiunilor de corupție, infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene ori în cazul altor infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare.

(3) Înregistrările prevăzute în prezentul capitol, efectuate de părți sau de alte persoane, constituie mijloace de probă când privesc propriile convorbiri sau comunicări pe care le-au purtat cu terții. Orice alte înregistrări pot constitui mijloace de probă dacă nu sunt interzise de lege.

Declarat parțial neconstituțional la data de 04/02/2020 prin Decizia nr. 55/2020 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 139 alin. (3) teza finală din Codul de procedură penală și ale art. 11 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 51/1991 privind securitatea națională a României (M.Of. partea I nr. 517 din 17/06/2020) CURTEA CONSTITUȚIONALĂ - D E C I D E: - 2. Admite excepția de neconstituționalitate, ridicată de același autor în același dosar, și constată că dispozițiile art. 139 alin. (3) teza finală din Codul de procedură penală sunt constituționale în măsura în care nu privesc înregistrările rezultate ca urmare a efectuării activităților specifice culegerii de informații care presupun restrângerea exercițiului unor drepturi sau libertăți fundamentale ale omului desfășurate cu respectarea prevederilor legale, autorizate potrivit Legii nr. 51/1991.

(4) Raportul dintre avocat și persoana pe care o asistă sau o reprezintă nu poate forma obiectul supravegherii tehnice decât dacă există date că avocatul săvârșește ori pregătește săvârșirea unei infracțiuni dintre cele prevăzute la alin. (2). Dacă pe parcursul sau după executarea măsurii rezultă că activitățile de supraveghere tehnică au vizat și raporturile dintre avocat și suspectul ori inculpatul pe care acesta îl apără, probele obținute nu pot fi folosite în cadrul niciunui proces penal, urmând a fi distruse, de îndată, de către procuror. Judecătorul care a dispus măsura este informat, de îndată, de către procuror. Atunci când apreciază necesar, judecătorul dispune informarea avocatului.

Punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică

Art. 142. -

(1) Procurorul pune în executare supravegherea tehnică ori poate dispune ca aceasta să fie efectuată de organul de cercetare penală sau de lucrători specializați din cadrul poliției.

(1¹) Pentru realizarea activităților prevăzute la art. 138 alin. (1) [lit. a](#) -[d](#)), procurorul, organele de cercetare penală sau lucrătorii specializați din cadrul poliției folosesc nemijlocit sistemele tehnice și proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea și confidențialitatea datelor și informațiilor colectate.

(2) Furnizorii de rețele publice de comunicații electronice sau furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului sau de orice tip de comunicare sunt obligați să colaboreze cu procurorul, organele de cercetare penală sau lucrătorii specializați din cadrul poliției, în limitele competențelor acestora, pentru punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică.

(3) Persoanele care sunt chemate să dea concurs tehnic la executarea măsurilor de supraveghere au obligația să păstreze secretul operațiunii efectuate, sub sancțiunea legii penale.

(4) Procurorul are obligația de a înceta imediat supravegherea tehnică înainte de expirarea duratei mandatului dacă nu mai există temeiurile care au justificat măsura, informând de îndată despre aceasta judecătorul care a emis mandatul.

(5) Datele rezultate din măsurile de supraveghere tehnică pot fi folosite și în altă cauză penală dacă din cuprinsul acestora rezultă date sau informații concludente și utile privitoare la pregătirea ori săvârșirea unei alte infracțiuni dintre cele prevăzute la art. 139 [alin. \(2\)](#).

(6) Datele rezultate din măsurile de supraveghere care nu privesc fapta ce formează obiectul cercetării sau care nu contribuie la identificarea ori localizarea persoanelor, dacă nu sunt folosite în alte cauze penale potrivit [alin. \(5\)](#), se arhivează la sediul parchetului, în locuri speciale, cu asigurarea confidențialității. Din oficiu sau la solicitarea părților, judecătorul ori completul investit poate solicita datele sigilate dacă există noi probe din care rezultă că totuși o parte dintre acestea privesc fapta ce formează obiectul cercetării. După un an de la soluționarea definitivă a cauzei, acestea sunt distruse de către procuror, care întocmește un proces-verbal în acest sens.

Art. 142¹. - (1) Orice persoană autorizată care realizează activități de supraveghere tehnică, în baza prezentei legi, are posibilitatea de a asigura semnarea electronică a datelor rezultate din activitățile de supraveghere tehnică, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat.

(2) Orice persoană autorizată care transmite date rezultate din activitățile de supraveghere tehnică, în baza prezentei legi, are posibilitatea să semneze datele transmise, utilizând și o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat și care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate, aceasta asumându-și astfel responsabilitatea în ceea ce privește integritatea datelor transmise.

(3) Orice persoană autorizată care primește date rezultate din activitățile de supraveghere tehnică, în baza prezentei legi, are posibilitatea să verifice integritatea datelor primite și să certifice această integritate prin semnarea datelor, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat și care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate.

(4) Fiecare persoană care certifică datele sub semnătură electronică răspunde potrivit legii pentru securitatea și integritatea acestor date.

Informarea persoanei supravegheate

Art. 145. -

(1) După încetarea măsurii de supraveghere tehnică, procurorul informează, în scris, în cel mult 10 zile, pe fiecare subiect al unui mandat despre măsura de supraveghere tehnică ce a fost luată în privința sa.

(2) După momentul informării, persoana supravegheată are dreptul de a lua cunoștință, la cerere, de conținutul proceselor-verbale în care sunt consemnate activitățile de supraveghere tehnică efectuate. De asemenea, procurorul trebuie să asigure, la cerere, ascultarea convorbirilor, comunicărilor sau conversațiilor ori vizionarea imaginilor rezultate din activitatea de supraveghere tehnică.

(3) Termenul de formulare a cererii este de 20 de zile de la data comunicării informării scrise prevăzute la [alin. \(1\)](#).

(4) Procurorul poate să amâne motivat efectuarea informării sau a prezentării suporturilor pe care sunt stocate activitățile de supraveghere tehnică ori a proceselor- verbale de redare, dacă aceasta ar putea conduce la:

- a) perturbarea sau periclitarea bunei desfășurări a urmăririi penale în cauză;
- b) punerea în pericol a siguranței victimei, a martorilor sau a membrilor familiilor acestora;
- c) dificultăți în supravegherea tehnică asupra altor persoane implicate în cauză.

(5) Amânarea prevăzută la [alin. \(4\)](#) se poate dispune cel mai târziu până la terminarea urmăririi penale sau până la clasarea cauzei.

- Declarat parțial neconstituțional la data de 06/04/2017 prin Decizia nr. 244/2017 referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 145 din Codul de procedură penală (M.Of. partea I nr. 529 din 06/07/2017) CURTEA CONSTITUȚIONALĂ - D E C I D E: - Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție - Direcția Națională Anticorupție în Dosarul nr. 4.821/1/2015 al Înaltei Curți de Casație și Justiție - Secția penală și constată că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 145 din Codul de procedură penală, care nu permite contestarea legalității măsurii supravegheții tehnice de către persoana vizată de aceasta, care nu are calitatea de inculpat, este neconstituțională.

Art. 146¹. - Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane

Declarat parțial neconstituțional la data de 23/06/2020 prin Decizia nr. 421/2020 referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 146¹ din Codul de procedură penală (M.Of. partea I nr. 661 din 27/07/2020) CURTEA CONSTITUȚIONALĂ - D E C I D E: - Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Horațius Dumbravă în Dosarul nr. 2.871/1/2018 al Înaltei Curți de Casație și Justiție - Secția penală și constată că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 146¹ din Codul de procedură penală, care nu permite contestarea legalității măsurii referitoare la obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane de către persoana vizată de aceasta, care nu are calitatea de inculpat, este neconstituțională.

(1) Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare efectuate se poate dispune de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea, cu privire la tranzacțiile financiare ale făptuitorului, suspectului, inculpatului sau ale oricărei persoane care este bănuită că realizează asemenea operațiuni cu făptuitorul, suspectul sau inculpatul, dacă:

a) există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni;
b) măsura este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute ori gravitatea infracțiunii;
c) probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.

(2) Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ce urmează a fi efectuate poate fi dispusă pe o durată de cel mult 30 de zile de judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1).

(3) Dispozițiile art. 140 alin. (2) - (9) se aplică în mod corespunzător.

(4) Mandatul prin care este autorizată obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ce urmează a fi efectuate poate fi prelungit în condițiile art. 144, durata totală a măsurii neputând depăși, în aceeași cauză și cu privire la aceeași persoană, 6 luni.

(5) În cazurile în care există urgență, iar obținerea mandatului în condițiile alin. (1) sau (2) ar conduce la o întârziere substanțială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori ar pune în pericol siguranța victimei sau a altor persoane și sunt îndeplinite condițiile prevăzute la alin. (1) sau, după caz, alin. (2), procurorul poate dispune obținerea datelor privind tranzacțiile financiare efectuate sau care urmează a fi efectuate. Dispozițiile art. 141 se aplică în mod corespunzător.

(6) Este interzisă obținerea datelor privind tranzacțiile financiare dintre avocat și suspect, inculpat sau orice altă persoană pe care acesta o apără, cu excepția situațiilor în care există date că avocatul săvârșește sau pregătește săvârșirea unei infracțiuni dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2).

(7) Instituțiile de credit sau entitățile financiare care efectuează tranzacțiile financiare sunt obligate să predea înscrisurile sau informațiile la care se face referire în mandatul dispus de judecător sau în autorizația emisă de procuror.

(8) După efectuarea activităților autorizate, procurorul îl informează, în cel mult 10 zile, în scris, pe fiecare subiect al unui mandat despre măsura ce a fost luată în privința sa. După momentul informării, persoana ale cărei tranzacții financiare au fost vizate de această măsură are dreptul de a lua cunoștință de activitățile efectuate.

(9) Dispozițiile art. 145 alin. (4) și (5) se aplică în mod corespunzător.

Bibliografie

- Constituția României
- Codul de procedură penală (Legea nr. 135/2010 privind Noul Cod de Procedură Penală, publicată în Monitorul Oficial nr. 486 din 15 iulie 2010, în vigoare din 1 februarie 2014) cu modificările și completările ulterioare. (L 217/2020; L 228/2020; L 284/2020; L 6/2021; L 130/2021; L 146/2021; L 207/2021; L 219/2021.)
- Michel Franchimond, ann Jacobs, Adrien Masset, Manuel de procedure penale, II-e edition, Ed. Larcier.
- Mihail Udroi, Ovidiu Predescu, Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal, Ed. C.H. Beck, București, 2008
- George Coca, Procedura penala, Ed. Universul Juridic, București, 2012.
- A. Crișu, Drept procesual penal – editia a 4-a, Editura Hamangiu, 2013;
- M. Udroi, Procedura penală, Partea generală, Ed. C.H. Beck, București 2014
- I. Neagu, M. Damaschin, Tratat de procedură penală, partea generală, Editura Universul Juridic, 2014;
- P. Buneci și alții, Noul Cod de procedură penală. Note. Corelații. Explicații, Ed. C.H. Beck, București 2014
- N.Volonciu, Noul Cod de procedură penală, Partea generală, Ed. Universul Juridic, București, 2014
- M. Udroi (coordonator), Codul de procedură penală, Comentariu pe articole, Ed. C.H. Beck, București 2015
- I. Neagu, M. Damaschin, Tratat de procedură penală, partea specială, Editura Universul Juridic, 2015;
- A. Zarafiu, Procedură penală, Ediția 2, Editura C.H.Beck, 2015;
- Francois Martineau, Petit traite D`argumentation judiciaire et de plaidorie, Ed. Dalloz, Paris 2015
- I. Neagu, M. Damaschin, Andrei Viorel Iugan, Drept procesual penal partea specială, mapa de seminar, Ed. Universul Juridic, București 2016.
- N.Volonciu, Codul de procedură penală comentat, Ed. a III-a, Ed. Hamangiu, București 2017.
- Buneci Bogdan, Drept procesual penal. Partea generală, Ed. Universul Juridic, București, 2022